

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การนิเทศการศึกษา

- 1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา
- 1.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา
- 1.3 หลักการการนิเทศการศึกษา
- 1.4 ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา

2. การนิเทศภายในสถานศึกษา

- 2.1 ความหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา
- 2.2 จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา
- 2.3 ความจำเป็นของการนิเทศภายในสถานศึกษา
- 2.4 หลักการการนิเทศภายในสถานศึกษา
- 2.5 ขอบข่ายการนิเทศภายในสถานศึกษา
- 2.6 กระบวนการการนิเทศภายในสถานศึกษา

3. การดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษา

- 3.1 การจัดระบบการนิเทศ
- 3.2 การดำเนินการนิเทศ
- 3.3 การประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการการนิเทศ
- 3.4 การติดตาม ประสานงานเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการการนิเทศ
- 3.5 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การจัดระบบการนิเทศ

4. นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 5.1 งานวิจัยต่างประเทศ
- 5.2 งานวิจัยในประเทศ

การนิเทศการศึกษา

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

ประกอบ เนื่อนสกุล (2552 : 14) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการในการทำงานร่วมกันโดยมีการร่วมคิด ร่วมทำ สนับสนุน ชี้แนะ ชี้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง การปฏิบัติงานของสถานศึกษามุ่งให้เกิดประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลถึงการพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ

อัญชลี ธรรมะวิสิฎฐ (2552 : 2) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการพัฒนาครูเพื่อให้ครูปรับปรุงและพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้การจัดการศึกษามุ่งบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้

วิโรจน์ ศรีภักดี (2553 : 9) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาหมายถึง กระบวนการบริหารร่วมกันทางการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษานุเคราะห์ทางการศึกษา เพื่อชี้นำให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศในการที่จะช่วยเหลือ แนะนำ ปรับปรุง เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดส่งผลกระทบต่อคุณภาพของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

นันทน์ภัส โขรัมย์ (2555 : 9) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการในการทำงานร่วมกันของบุคลากรในสถานศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน โดยมีการวางแผน แนะนำ กระตุ้น หาแนวทางปรับปรุงร่วมกันจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลสูงสุด และส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

วารุณีย์ วงศ์ศิธา (2557 : 11) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของครูให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

โคแกน (Cogan. 1973 : 9) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานการนิเทศที่ปฏิบัติงานนอกห้องเรียน ดังนั้น การนิเทศการศึกษาจึงระบุถึงงานต่าง ๆ เช่น การเขียน การแก้ไข หลักสูตร การเตรียมพัฒนากระบวนการและเครื่องมือสำหรับรายงานการเรียนของนักเรียนต่อผู้ปกครองและความเกี่ยวข้องกว้าง ๆ เช่น การวัดประเมินผลของโปรแกรมการศึกษาในสถานศึกษา

กลิคแมน (Glickman. 2004 : 7) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง หน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการสอนในเรื่องหลักสูตร การจัดครูเข้าสอน การจัดการสื่อ การสอน สิ่งอำนวยความสะดวก การเตรียมและพัฒนาครู รวมทั้งการประเมินผลการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา โดยมีการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสนับสนุน ชี้แนะ ชี้นำ เพื่อการพัฒนาของบุคลากรในสถานศึกษา และพัฒนาการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดและส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

นักวิชาการ ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

นันทน์ภัส โชรรัมย์ (2555 : 11) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาครู ให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายในการช่วยเหลือ ส่งเสริม ชี้แนะแนวทางการพัฒนา ปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ไพรวลัย วันทนา (2555 : 2) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่คนกระทำกับคน ผู้นิเทศกระทำกับผู้สอน เป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้สอน
 - 1.1 ให้ข้อมูลแก่ผู้สอนในการปรับปรุงการเรียนการสอน
 - 1.2 ให้ผู้สอน ได้พัฒนาความรู้ ความสามารถในการสอน
2. เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน
 - 2.1 ส่งเสริมประสิทธิภาพด้านวิชาการของสถานศึกษา
 - 2.2 ปรับปรุงคุณภาพด้านการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน
3. เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้สอน
 - 3.1 มีความมั่นใจในการปฏิบัติการสอน
4. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างบุคคลในการทำงานร่วมกันเกี่ยวกับนิเทศการสอน

รัตนา ชุมไชสง (2556 : 20) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งช่วยเหลือ แนะนำ ปรับปรุงและส่งเสริมครูปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ได้ด้วยตนเอง อันจะส่งผลไปยังตัวนักเรียนได้พัฒนาไปตามเป้าหมายของการศึกษา

ปนัดดา ศิริพัฒนกุล (2558 : 11) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูในสถานศึกษาในการให้คำแนะนำช่วยเหลือให้คำปรึกษาเสนอแนะแก่ผู้ร่วมงานเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนและให้ความร่วมมือเพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้

รุ่งทิพย์ ทำนุ (2558 : 24) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา มีดังนี้

1. เพื่อหาข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน
2. เพื่อพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เพื่อให้คุณภาพการศึกษาของผู้เรียนดียิ่งขึ้น

บริกส์ และจัสต์แมน (Briggs and Justman. 1952 : 35) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา มี 4 ข้อ ดังนี้

1. เพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำทางวิชาชีพ (Professional Leadership) เพราะการนิเทศการศึกษา ทำให้ผู้เกี่ยวข้องในวงการการศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุม ปรึกษาหารือหรือสัมมนาทางวิชาการ และยังทำให้เกิดการทดลองหลักสูตรและวิธีการสอนใหม่ๆ

2. เพื่อเสริมสร้างความเจริญก้าวหน้าของครู (Aid Teacher's Growth) เป็นการเปิดโอกาสให้ครูได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเสมอ ส่งเสริมการทดลองกิจกรรมการสอนที่ครูสนใจอยากจะทำ

3. เพื่อปรับปรุงการสอนของครู (Improving of Teacher) เป็นการพิจารณาคัดเลือกครูที่มีความสามารถ การกำหนดหน้าที่ครูที่ตรงกับความสามารถ ให้มีการสังเกตการสอน การประชุมอบรมเกี่ยวกับการปัญหาการสอนและการสาธิตการสอน

4. เพื่อเป็นแนวทางสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน เป็นการช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนที่สนใจการศึกษา ส่งเสริมการจัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู ส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ กับประชาชน

อดัมส์ และดิกกี (Adams and Dickey. 1978 : 1) ได้กล่าวว่า การนิเทศศึกษามีจุดหมาย ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้ครูกู้ค้นหาและรู้จักวิธีการทำงานด้วยตนเอง

2. เพื่อช่วยให้ครูกู้จักแยกแยะวิเคราะห์ปัญหาของตนเอง โดยช่วยให้ครูกู้ว่าอะไรที่เป็นปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และจะแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไร

3. เพื่อช่วยให้ครูกู้สึกมั่นคงในวิชาชีพและมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง

4. เพื่อช่วยให้ครูกู้คุ้นเคยกับแหล่งวิทยาการและสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

5. ช่วยเผยแพร่ให้ชุมชนเข้าใจถึงแผนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและให้การสนับสนุนสถานศึกษา

สรุปได้ว่า การนิเทศศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยกระบวนการดำเนินการร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูในสถานศึกษาในการให้คำแนะนำช่วยเหลือให้คำปรึกษาเสนอแนะแก่ผู้ร่วมงาน

เกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมสนับสนุน การช่วยเหลือ ส่งเสริม ชี้นำ ประปรับปรุงการเรียนการสอน ให้มีคุณภาพเพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาคุณภาพตามเป้าหมายของการศึกษา

หลักการการนิเทศการศึกษา

นักวิชาการ ได้กล่าวถึงหลักการการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

วิภา อยู่คง (2555 : 15) ได้กล่าวว่า หลักการการนิเทศการศึกษา เป็นแนวทางที่ผู้นิเทศยึดกระบวนการและหลักในการปฏิบัติ ในการวางแผนการดำเนินงาน มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การนิเทศการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

วัฒนา สวัสดิ์นะที (2555 : 14) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่ปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ซึ่งมีบรรยายในการนิเทศเป็นแบบประชาธิปไตยและเต็มไปด้วยความไว้วางใจมีการเปิดใจกว้างและยอมรับความเห็นซึ่งกันและกัน อย่างสร้างสรรค์ร่วมทั้งให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน มีการใช้อำนาจน้อยที่สุด ที่สำคัญทั้งผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข หากผู้นิเทศยึดหลักการเหล่านี้ จะทำให้การนิเทศการศึกษาดำเนินไปอย่างราบรื่นและบรรลุตามวัตถุประสงค์และมาตรฐานที่กำหนดไว้อย่างแน่นอน

นันทน์ภัส โชรรัมย์ (2555 : 14) ได้กล่าวว่า หลักการการนิเทศการศึกษา เป็นหลักการการทำงานอย่างเป็นระบบในการนิเทศการศึกษาไปตามขั้นตอนที่วางแผนไว้ มีความเป็นประชาธิปไตยตามหลักวิชาการ สร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ร่วมกันคิดอย่างสร้างสรรค์ สร้างขวัญกำลังใจในการทำงานและสร้างเสริมการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง

รัตนา ชุม ไชสง (2556 : 23) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาให้ประสบการณ์อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้นั้น ในการดำเนินการต่าง ๆ ควรเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ ต้องยึดหลักวิทยาศาสตร์ มีความเป็นประชาธิปไตยถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศมีเป้าหมายร่วมกันคือ สัมฤทธิ์ผลที่ตัวผู้เรียน

ปนัดดา ศิริพัฒนกุล (2558 : 13) ได้กล่าวว่า กระบวนการนิเทศการศึกษาคือการทำงานอย่างมีระบบ แบบแผนและต่อเนื่องเป็นขั้นตอน การเรียนรู้ซึ่งกันและกันของบุคลากร การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยเริ่มจากการวิเคราะห์งาน การจัดระเบียบงาน การวางแผนการทำงาน การกำหนดทรัพยากร การประสานงาน การอำนวยความสะดวก การกระตุ้นและให้กำลังใจในการทำงาน การประเมินผลเน้นหลักการพัฒนาทั้งระบบและดำเนินการแบบกัลยาณมิตร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

บริกส์ และจัสต์แมน (Briggs and Justman. 1952 : 140) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาควรมีหลักการดังต่อไปนี้

1. การนิเทศการศึกษาต้องเป็นประชาธิปไตย
2. การนิเทศการศึกษาจะต้องเป็นการเสริมสร้างและเป็นการสร้างสรรค์
3. การนิเทศการศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องอยู่กับการรวบรวมแหล่งวิทยากรเข้าเป็นกลุ่มมากกว่าที่จะแบ่งผู้นิเทศออกเป็นรายบุคคล
4. การนิเทศการศึกษาควรตั้งอยู่บนรากฐานของการพัฒนาวิชาชีพมากกว่าจะเน้นความสัมพันธ์ส่วนบุคคล
5. การนิเทศการศึกษาจะต้องหาทางส่งเสริมความเจริญอกงามและพัฒนาครู โดยเฉพาะในเรื่องความถนัดของแต่ละบุคคล
6. จุดมุ่งหมายสูงสุดของการนิเทศการศึกษาก็คือ หาทางช่วยให้เด็กบรรลุตามความมุ่งหมายของการศึกษา
7. การนิเทศการศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องอยู่กับการส่งเสริมความรู้สึกรอบอุ้มให้แก่ครูและการสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างหมู่คณะ
8. การนิเทศการศึกษาควรเริ่มจากสภาพการปัจจุบันที่กำลังเผชิญอยู่
9. การนิเทศการศึกษาควรเป็นการส่งเสริมความก้าวหน้าและความพยายามของครูให้สูงขึ้น
10. การนิเทศการศึกษาควรเป็นการส่งเสริม ปรับปรุงทัศนคติและข้อคิดเห็นของครูให้สูงขึ้น
11. การนิเทศการศึกษาควรเป็นอย่างง่าย
12. การนิเทศการศึกษาควรใช้เครื่องมือและกลวิธีง่าย ๆ
13. การนิเทศการศึกษาควรตั้งอยู่บนหลักการและเหตุผล

เบอร์ตัน และบรูคเนอร์ (Burton and Bruckner. 1955 : 71) ได้กล่าวถึง หลักการการนิเทศการศึกษาไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาควรมีความถูกต้องตามหลักวิชาการ การนิเทศการศึกษาที่ดีควรเป็นไปตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่วางไว้ ควรเป็นไปตามความจริงและมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน
2. การนิเทศการศึกษาควรเป็นวิทยาศาสตร์เป็นไปอย่างมีระบบ มีการใช้เครื่องมือรวบรวม มีการประเมินผลอย่างระบอบ สรุปผลอย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่น่าเชื่อถือ

3. การนิเทศการศึกษาควรเป็นประชาธิปไตยต้องเคารพในความแตกต่างของบุคคลเน้นความร่วมมือในการดำเนินงานและใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อให้งานนั้นไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

สรุปได้ว่า หลักการนิเทศการศึกษา เป็นการทำงานอย่างมีระบบ แบบแผนต่อเนื่องเป็นขั้นตอน เป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของบุคลากร การมีส่วนร่วมเพื่อประสิทธิภาพที่ตรงตามมาตรฐาน ที่สำคัญผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี เก่ง มีความสุขและบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา

นักวิชาการได้กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

อัญชลี ธรรมะวิสิฎฐ (2552 : 2) ได้กล่าวว่า ความจำเป็นในการนิเทศศึกษามี ดังนี้

1. สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วยการนิเทศการศึกษาจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์การที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2. ความรู้ในสาขาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง แม้แนวคิดในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ก็เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา การนิเทศการศึกษาจะช่วยให้ครูมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ

3. การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาขึ้น จำเป็นต้องได้รับการชี้แนะหรือการนิเทศการศึกษาจากผู้ชำนาญการ โดยเฉพาะจึงจะทำให้แก้ไขปัญหาได้สำเร็จลุลวง

4. การศึกษาของประเทศเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ จะต้องมีการควบคุมดูแลด้วยระบบการนิเทศการศึกษา

5. การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อน จำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศ เพื่อเป็นการให้บริการแก่ครูที่มีความสามารถต่างกัน

6. การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครู แม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูจะต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอในขณะที่ทำงานในสถานการณ์จริง

7. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการจัดกิจกรรม

8. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่เสมอ

ราณี กุศลรัมย์ (2553:13) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เนื่องจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม วิวัฒนาการทางการศึกษารวมทั้ง

จำเป็นต่อการแก้ไขปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ในการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

รัตนา ชุมไรสง (2556 : 21) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นเนื่องจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วยการนิเทศการศึกษาจะช่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์การที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา รวมทั้งจำเป็นต่อการแก้ไขปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

ประภารัตน์ พนานุสรณ์ (2557 : 24) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีความจำเป็น เนื่องจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ และเทคโนโลยี รวมทั้งความสามารถของครูที่แตกต่างกัน โดยใช้ยุทธศาสตร์การร่วมมือซึ่งกันและกันให้สอดคล้องกับปรัชญาหลักการศึกษาตลอด จนความต้องการในการพัฒนาตนเองเพื่อยกระดับวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง จึงจำเป็นจะต้องมีการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ปนัดดา สิริพัฒนกุล (2558 : 14) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นในการแก้ปัญหาและพัฒนาครู บุคลากรทางการศึกษา กระตุ้นแนวความคิดให้เกิดแนวคิดใหม่ ๆ กับครู และพัฒนาการจัดกิจกรรมการสอนให้มีคุณภาพทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ และเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้ครูได้มุ่งมั่นในการตั้งใจทำงานเพื่อให้นักเรียนมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ก๊อต (Good. 1973 : 572) ได้กล่าวถึง ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษาไว้ว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการช่วยเหลือครูในการปรับปรุงการเรียนการสอนซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดความเจริญงอกงามในวิชาชีพและการพัฒนาตนเองทั้งในด้านการปรับปรุงวัสดุประสงค์การสอนสื่อนวัตกรรม เทคนิควิธีสอนและการประเมินผลการเรียน

บีช และไรน์ฮาร์ทซ์ (Beach and Reinhartz. 2000 : 5) ได้กล่าวถึง ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า เป็นการดำเนินการเพื่อสนับสนุนส่งเสริมครูให้มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาและความงอกงามในวิชาชีพในระยะยาว ซึ่งจะส่งผลสูงสุดต่อคุณภาพการเรียนการสอน ความงอกงามและการพัฒนาดังกล่าวขึ้นอยู่กับระบบที่มีพื้นฐานจากความไว้วางใจและการให้การสนับสนุนความพยายามของครูในการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนในชั้นเรียน

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เนื่องจากสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความสามารถของครูที่แตกต่างกัน การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย ซึ่งการนิเทศการศึกษาก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาขึ้นในองค์การที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

การนิเทศภายในสถานศึกษา

ความหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา ไว้ดังนี้

รัตนา ชุมไรสง (2556:37) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษา โดยร่วมกันพัฒนาคุณภาพการทำงาน ของครู โดยใช้เทคนิค ชี้นะ กระตุ้น ยั่วยุ ส่งเสริม ช่วยเหลือ ให้ครูผู้สอนเกิดความกระตือรือร้นและ ใช้เทคนิคการสอนที่ตอบสนองความต้องการของนักเรียน เพื่อให้จัดการเรียนการสอนของครู มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้

พัชรินทร์ สำนักวิชา (2556 : 13) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มีการร่วมมือให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันของผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างาน/ ฝ่าย ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น ผู้ที่จะช่วยพัฒนาการเรียน การสอนและความเจริญก้าวหน้าทางวิชาชีพ มีระบบที่ดีท่ามกลางบรรยากาศแห่งความร่วมมือ สร้างสรรค์แบบประชาธิปไตย เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพสูงสุดในทุก ๆ ด้าน เมื่อมีการนิเทศภายใน สถานศึกษาแล้วจะต้องบรรลุผลดังต่อไปนี้คือ พัฒนาคณะ พัฒนางาน ประสานความสัมพันธ์อีกทั้ง สร้างขวัญและกำลังใจ

วารุณี ย่างศศิธา (2557 : 18) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง การนิเทศ การศึกษาโดยผู้บริหาร สมรรถภาพการสอนของครูมีคุณภาพ และประสิทธิภาพสูงสุด ส่งผลให้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

ประภารัตน์ พนานุสรณ์ (2557 : 26) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานที่ผู้บริหารเป็นผู้นำในการดำเนินการมีการวางแผน ควบคุมตรวจสอบเพื่อให้ เกิดความร่วมมือกันของบุคลากรในสถานศึกษาทุกฝ่าย โดยใช้เทคนิค ชี้นะ กระตุ้น ยั่วยุ ส่งเสริม ช่วยเหลือ ให้ครูผู้สอนเกิดความกระตือรือร้นและใช้เทคนิคการสอนที่ตอบสนองความต้องการ ของนักเรียนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ สร้างเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมให้เต็มวัยและศักยภาพ ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาโดยรวม ทำให้ผล การศึกษาดีขึ้น

ราตรี สายเขียว (2557 : 15) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและบุคลากรภายในสถานศึกษา โดยใช้ขั้นตอนกระบวนการ ในการนิเทศภายใน ให้เป็นไปตามมาตรฐานของสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพอันจะนำมาซึ่งผลสัมฤทธิ์สูงสุดในการเรียนการสอน

ของนักเรียนเพื่อเกิดการพัฒนาขึ้นในตัวผู้เรียนในทุกด้านให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนด

กู๊ด (Good. 1973 : 9) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง ความพยายามของผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศที่จะช่วยในการให้คำแนะนำแก่ครู หรือผู้อื่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาให้สามารถปรับปรุงการสอนของตนเองให้ดีขึ้น ช่วยให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในอาชีพและช่วยในการพัฒนาความสามารถของครูอีกด้วย

แฮร์ริส (Harris. 1985 : 13) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง สิ่งที่เป็นบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาได้กระทำลงไปกับบุคคลและวัสดุสิ่งของต่างๆ เพื่อที่จะรักษาไว้หรือปรับปรุงการปฏิบัติงานของโรงเรียนในแนวทางที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่กระตุ้นและส่งเสริมการเรียนของนักเรียน

สรุปได้ว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการปฏิบัติงานที่ผู้บริหารเป็นผู้นำในการดำเนินการ โดยมีการวางแผน ควบคุมการตรวจสอบเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันของบุคลากรในสถานศึกษา โดยมีเทคนิค ชี้แนะ กระตุ้น ชี้แนะ ส่งเสริม เพื่อช่วยเหลือให้ครูผู้สอนเกิดความกระตือรือร้นและใช้เทคนิคการสอนที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาในทุก ๆ ด้านเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนด

จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา

นักวิชาการได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา ไว้ดังนี้

ประภารัตน์ พนานุสรณ์ (2557 : 28) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายการนิเทศภายในสถานศึกษา ไว้ว่า มุ่งส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือให้ครูได้รับความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนขอบข่ายในความรับผิดชอบของตนเอง และส่งเสริมให้ครูสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาที่ต้องร่วมมือกันปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้บริหารต้องใช้เทคนิคการพัฒนาคน พัฒนาคน ประสานสัมพันธ์สร้างขวัญกำลังใจเพื่อส่งเสริม และรักษาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานที่ถูกกำหนดไว้

ราตรี สายเขียว (2557 : 18) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เป็นการส่งเสริมและรักษาระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและยังช่วยประสานความเข้าใจระหว่างผู้บริหารกับครู ตลอดจนช่วยทำให้ครูเกิดความเจริญงอกงามในอาชีพ ทำให้มีขวัญกำลังใจในการทำงาน อันส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของครูและสัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียนดีขึ้นไปมากที่สุด

วารุณีย์ วงศ์ลีลา (2557 : 21) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายการนิเทศภายในสถานศึกษาไว้ว่า มุ่งที่จะช่วยเหลือและประสานงานในด้านวิชาการภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาหลักสูตร ปรับปรุงการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริม และรักษาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ปรับปรุงและประเมินผล การเรียนการสอน ตลอดจนช่วยให้เกิดความงอกงามทางวิชาชีพของครูและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน

ปนัดดา ศิริพัฒนกุล (2558 : 18) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา พัฒนาคู่มือให้มีความรู้ความสามารถในงานพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ช่วยประสานงานและความร่วมมือให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างงานทุกงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังสร้างความมั่นคงในอาชีพครู สร้างสรรค์กำลังใจแก่บุคลากร เพื่อการพัฒนาให้นักเรียนให้มีคุณภาพตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

รุ่งทิพย์ ทำนุ (2558 : 29) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษามุ่งที่จะช่วยเหลือและประสานงานเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการสอนของครู ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โดยการทำงานร่วมกันของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ทุกคนมีเป้าหมายร่วมกัน คือ ผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษามีประสิทธิภาพ และนักเรียนทุกคนมีคุณภาพ

เบอร์ตัน และบรูคเนอร์ (Burton and Bruckner. 1955 : 11) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. การส่งเสริมความเจริญเติบโตของผู้เรียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น
2. การส่งเสริมการใช้ภาวะผู้นำในการพยายามปรับปรุง โปรแกรมการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอตลอดปี ทุกระดับการศึกษาภายในระบบการพัฒนา และจากประสบการณ์การเรียนรู้หรือเนื้อหาหนึ่ง ไปยังอีกเนื้อหาหนึ่ง
3. การร่วมมือพัฒนาองค์ประกอบที่พึงประสงค์ในการเรียนการสอน

โทมัส และ โรเบิร์ต (Thomas and Robert . 1988 : 13) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายใน ไว้ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาต้องมุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนการสอนของนักเรียนเป็นจุดสำคัญที่สุด
2. เพื่อให้ครูมีการพัฒนาภาวะผู้นำ โดยนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาปรับปรุงการทำงาน
3. เพื่อให้ครูได้นำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า การนิเทศภายในสถานศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลให้ดีขึ้น ช่วยประสานงานและความร่วมมือให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างงานทุกงานที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังสร้างความมั่นคงในอาชีพครูหรือ

เป็นการส่งเสริม สนับสนุน ช่วยเหลือครูให้ครูได้พัฒนา ได้รับความรู้ และประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนที่ครูรับผิดชอบ ได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ความจำเป็นของการนิเทศภายในสถานศึกษา

นักวิชาการ ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศภายในสถานศึกษา ไว้ดังนี้

พงศ์พี ปริदानนท์ (2555 : 12) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษามีความจำเป็นเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้านทำให้ครูต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ แต่จำนวนของศึกษานิเทศก์ซึ่งเป็นผู้นิเทศการศึกษาจากภายนอกมีจำนวนจำกัดไม่สามารถดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาได้ จึงต้องเป็นบุคลากรที่อยู่ในสถานศึกษานิเทศกันเอง การนิเทศภายในสถานศึกษาสามารถดำเนินการนิเทศได้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาได้ดีที่สุด นอกจากนั้นลักษณะการนิเทศภายในจะเน้นความร่วมมือของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศตลอดเวลาจะช่วยให้เกิดการยอมรับสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขต่างก็มีส่วนร่วมในการคิดค้นขึ้น ทำให้การนิเทศได้ผลดีมากกว่าการชี้แนะจากบุคคลภายนอก

วิภา อยู่คง (2555 : 21) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษามีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการนิเทศที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของสถานศึกษา ผู้บริหารหรือผู้ทำการนิเทศได้รู้สาเหตุปัญหาอย่างแท้จริง เป็นการส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาได้ทำงานร่วมกันเพื่อเป็นการพัฒนาตนเอง ได้มีการดำเนินการได้รวดเร็วตรงสภาพปัญหาและความต้องการถือว่าเป็นการนิเทศที่ดีที่สุด

พัชรินทร์ สำนักวิชา (2556 : 19) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในมีความจำเป็นในการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนไม่อาจละเลยการปฏิบัติการนิเทศภายในสถานศึกษาได้เพราะการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งต่างก็ได้รับรู้ถึงสภาพปัญหาได้อย่างชัดเจน แก้ไขปัญหาได้ตรงจุด อีกทั้งกระทำได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็วกว่าผู้นิเทศจากภายนอก

ประภารัตน์ พนานุสรณ์ (2557 : 34) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษามีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานของสถานศึกษา เพราะว่า การนิเทศภายในจะต้องนิเทศโดยบุคลากรภายในสถานศึกษาซึ่งเข้าใจปัญหาของผู้ร่วมงานด้วยกันเป็นอย่างดี จึงสามารถช่วยแก้ไขปัญหามาได้ตรงจุด ด้วยบรรยากาศแห่งความคุ้นเคยฉันท์มิตร ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องจัดการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียน โดยให้ครูช่วยเหลือครู เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้ครูมีวิสัยทัศน์ก้าวทันโลกที่กำลังเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาส่งประโยชน์แก่ตัวนักเรียนมากที่สุด

ราตรี สายเขียว (2557 : 20) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาจำเป็นต้องยังต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งนี้เพราะการนิเทศจากบุคคลภายนอกหรือนักศึกษานิเทศก์ไม่สามารถทำการนิเทศการสอนของครูได้ทั่วถึง เนื่องจากข้อจำกัดหลายประการ เช่น สภาพของสถานศึกษามีความแตกต่างกัน จำนวนศึกษานิเทศก์มีจำนวนน้อย ดังนั้นการนิเทศภายในสถานศึกษาซึ่งจะเกิดจากความร่วมมือของบุคลากรภายในสถานศึกษา มีการดำเนินการได้อย่างรวดเร็วตรงตามสภาพปัญหาและความต้องการของสถานศึกษา

ก๊อต (Good. 1973 :572) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาจำเป็นต้องต่อการช่วยเหลือครูในการปรับปรุงการเรียนการสอนซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดความเจริญงอกงามในวิชาชีพและการพัฒนาตนเองทั้งในด้านการปรับปรุงวัสดุประสงค์การสอนสื่อนวัตกรรมและเทคนิควิธีสอนและการประเมินผลการเรียน

ไมเนอร์ (Miner. 1974 : 29 ; อ้างถึงใน วารุณีย์ วงศ์ศิธา. 2557 : 22) ได้กล่าวถึง ความจำเป็นของการนิเทศภายในสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้ครูเข้าใจเด็กดีขึ้น
2. เพื่อพัฒนาครูให้เกิดความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ เป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน
3. เพื่อช่วยเหลือครูในการจัดหาและเลือกวัสดุที่จะนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพต่อการสอน
4. เพื่อใช้ปรับปรุงการเรียนการสอน
5. เพื่อสร้างลักษณะความเป็นผู้นำให้แก่ครู โดยการนำเอาความรู้ความสามารถพิเศษและประสบการณ์เข้ามาใช้ประโยชน์ สามารถแนะนำให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหารได้

สรุปได้ว่า การนิเทศภายในสถานศึกษามีความจำเป็นต่อการพัฒนาบุคลากรภายในสถานศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น เพราะบุคลากรจะเข้าใจถึงปัญหาของผู้ร่วมงานด้วยกันเป็นอย่างดีจึงสามารถช่วยแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องจัดการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียน โดยให้ครูช่วยเหลือครู เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้ครูมีวิสัยทัศน์ก้าวทันโลกที่กำลังเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาส่งประโยชน์แก่ตัวนักเรียนมากที่สุด

หลักการการนิเทศภายในสถานศึกษา

นักวิชาการ ได้กล่าวถึงหลักการการนิเทศภายในสถานศึกษา ไว้ดังนี้

นิตยา ทองไทย (2552 : 26) ได้กล่าวถึง หลักการนิเทศภายในควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือร่วมใจประสานงานของบุคลากร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศความถูกต้องตามหลัก

วิชาการ มีจุดมุ่งหมายชัดเจน มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ มีการทำงานเป็นขั้นตอนมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีความเห็นพร้อมตรงกันหรือมีความเป็นประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่เป็นการเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

พงศ์พี ปริदानนท์ (2555 : 16) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษานำหลักการการนิเทศการศึกษาไปปฏิบัติ โดยยึดหลักของความถูกต้องตามหลักวิชา ต้องเป็นวิทยาศาสตร์ มีความเป็นประชาธิปไตย มีการร่วมมือกัน ปฏิบัติตามกระบวนการกลุ่ม รู้จักเห็นใจซึ่งกันและกัน มีการสร้างสรรค์ มีการวางแผนเพื่อพัฒนาให้งานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ต้องช่วยให้ครูรู้จักพัฒนาตนเองสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ ตลอดจนต้องสร้างและส่งเสริมขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

วัฒนา สวัสดิ์นะที (2555 : 22) ได้กล่าวถึง หลักการนิเทศภายในที่สำคัญไว้ว่า หลักการนิเทศภายในเป็นภารกิจที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องรับผิดชอบและมีส่วนรับรู้ต่อความก้าวหน้าของครูในสถานศึกษา เนื่องจากการนิเทศเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างมีระบบมีวัตถุประสงค์ชัดเจนเน้นความร่วมมือ การมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ตามกระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งหากผู้นิเทศยึดหลักการนี้เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินการนิเทศแล้วจะทำให้การนิเทศนั้นเป็นไปอย่างราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์

รัตนา ชุมไชสง (2556 : 41) ได้กล่าวว่า หลักการการนิเทศภายในสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จและบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ต้องอาศัยความร่วมมือกันวางแผนการแก้ปัญหาอย่างเป็นประชาธิปไตยและการประสานงานที่ดี เน้นการทำงานอย่างเป็นกระบวนการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ครูเรียนรู้จากการได้ลงมือปฏิบัติงานด้วยตนเอง ประเมินตนเอง ปรับปรุงพัฒนาให้ผลงานมีคุณภาพสูงได้ด้วยตนเอง ผู้บริหารสร้างและส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงานอยู่เสมอ

ราตรี สายเขียว (2557 : 23) ได้กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาต้องมีการวางแผน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมให้บุคลากรในสถานศึกษารู้จักการทำงานเป็นทีม รู้จักแก้ปัญหที่เกิดจากการเรียนการสอน รวมทั้งยังสามารถพัฒนาความสามารถของตนเองให้มีศักยภาพสูงขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหลักสูตร

อดัม และคิกกี (Adams and Dickey. 1978 : 2) ได้กล่าวถึง หลักการสำคัญของการนิเทศการศึกษาไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษา เป็นการช่วยเหลือให้ครูก็คิดค้นวิธีการทำงานด้วยตนเองอย่างอิสระ และตัดสินใจปัญหาของตนได้

2. การนิเทศการศึกษา เป็นการช่วยให้ครูได้รู้จักวิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นแนวทางที่มุ่งไปสู่การแก้ปัญหาได้ตรงจุดยิ่งขึ้น

3. การนิเทศการศึกษา จะต้องช่วยให้ครูได้รู้สึกมั่นคงและมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ทั้งนี้ต้องอาศัยกำลังใจ การให้ผู้อื่นยอมรับความปอดคภัย และการให้งานที่พอใจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงานของครูให้สูงขึ้น

4. การนิเทศการศึกษา จะช่วยให้ครูมีความคุ้นเคยกับแหล่งวิทยาการและสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้

5. การนิเทศการศึกษาต้องช่วยเผยแพร่ให้ชุมชนเข้าถึงแผนการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างครูและผู้ปกครอง ตลอดจนการสนับสนุนจากชาวบ้านที่สถานศึกษาตั้งอยู่

6. การนิเทศการศึกษา ต้องให้ครูเข้าใจปรัชญาการศึกษาที่ถูกต้อง

เซอร์จิโอแวนนี และสตาร์รัตต์ (Sergiovanni and Starratt, 1988 : 9) ได้กล่าวถึง หลักการการนิเทศภายในสถานศึกษา ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาต้องคำนึงถึง การปรับปรุงการเรียนการสอน และการดำเนินการโดยทั่วไปรวมทั้งจัดให้มีความสะดวกสบายทางวัตถุต่างๆ

2. การนิเทศการศึกษา และการบริหารมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

3. การนิเทศการศึกษาที่ดีต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานทางปรัชญา วิทยาศาสตร์และความเป็นประชาธิปไตย

4. การนิเทศการศึกษาที่ดีเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ไม่สามารถใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้อาจใช้วิธีการศึกษา ปรับปรุงและประเมินผลการผลิต

5. การนิเทศการศึกษาที่ดีควรเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

6. การนิเทศการศึกษาที่ดีต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระเบียบ มีการประสานความร่วมมือและจัดให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

7. การนิเทศการศึกษาที่ดีต้องเป็นวิชาชีพ

สรุปได้ว่า หลักการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ตรงกับความต้องการของครูและผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สร้างบรรยากาศอย่างเป็นกันเอง และให้ครูทำงานได้เต็มความสามารถมากขึ้นตามหลักประชาธิปไตยสร้างสรรค์สร้างสรรค์ยึดหยุ่นและเชื่อในความสามารถของแต่ละบุคคล

ขอบข่ายการนิเทศภายในสถานศึกษา

นักวิชาการ ได้กล่าวถึงขอบข่ายการนิเทศภายในสถานศึกษา ไว้ดังนี้

ธีรศักดิ์ เลื่อยไธสง (2550 : 15) ได้กล่าวว่า ขอบข่ายการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการนิเทศจัดทำแผนการนิเทศภายใน แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายใน ปฏิบัติตามแผน ติดตามและประเมินผลการนิเทศภายใน แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศภายใน ปฏิบัติการตามแผน ติดตามและประเมินผลการนิเทศภายใน สรุปรายงานผลการวิเคราะห์ผลการประเมิน กำหนดแนวทางในการปรับปรุงพัฒนา

ชาวี มณีศรี (2553 : 202) ได้กล่าวว่า ขอบข่ายของการนิเทศภายในสถานศึกษามี 3 ประการ ดังนี้

1. บุคลากรผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ด้วยความร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษา และ คณะครู
2. วิธีการนิเทศตระหนักจุดมุ่งหมายการนิเทศคือการช่วยให้ครูผู้สอนสามารถปรับปรุงหรือพัฒนาพฤติกรรมการสอนให้ดีขึ้น การหาข้อมูลศึกษาปัญหาข้อบกพร่องกำหนดกิจกรรมการนิเทศและวิธีการนิเทศให้เหมาะสม
3. เครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศประกอบด้วย แบบทดสอบ แบบสำรวจ การสังเกตการสอน ในชั้นเรียน แบบบันทึกพฤติกรรมครู นักเรียน ระบบไตรภาคีทั้ง 3 ดังกล่าวแล้วนี้จะต้องผสมผสานดำเนินการไปด้วยกัน หากมีข้อบกพร่องส่วนใดส่วนหนึ่งจะทำให้การนิเทศภายในสถานศึกษายากที่จะประสบความสำเร็จ

สุรัชย์ คุณแก้ว (2555 : 22) ได้กล่าวว่า ขอบข่ายการนิเทศภายในสถานศึกษาประกอบด้วย งานหลักและงานสนับสนุน ซึ่งงานหลักได้แก่ งานพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดทำโครงการสอน การจัดทำรายงานการพัฒนาเทคนิควิธีสอน การใช้สื่อและอุปกรณ์ งานวัดผลและประเมินผล รวมถึงงานประกันคุณภาพการศึกษา ส่วนงานสนับสนุนวิชาการ หมายถึง งานที่จะช่วยส่งเสริมหรือสนับสนุน งานวิชาการให้มีคุณภาพ ได้แก่ งานที่เกี่ยวข้องกับอาคารสถานที่ งานธุรการ งานการเงิน - พัสดุ งานกิจการนักเรียน และงานสัมพันธ์ชุมชน

เอกกมล ประคองทรัพย์ (2555 : 31) ได้กล่าวว่า ขอบข่ายการนิเทศในสถานศึกษาต้องให้ครอบคลุมงานหลัก 4 งานตามแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลได้แก่ งานวิชาการ งานบุคลากร งานบริหารงบประมาณและงานบริหารงานทั่วไปโดยงานวิชาการเป็นหัวใจของงานนิเทศการศึกษาและเป็นงานหลักของสถานศึกษาโดยมีงานอื่น ๆ เป็นงานสนับสนุน

รุ่งทิพย์ ทำนุ (2558 : 37) ได้กล่าวว่า ขอบข่ายงานนิเทศภายในสถานศึกษามี 4 งาน ดังนี้

1. งานวิชาการ เป็นงานที่รวมไปถึงหลักสูตรทุกอย่าง การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลการประเมินผล

2. งานบุคลากร เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทุกคนในองค์กรและผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารในสถานศึกษา

3. งานงบประมาณเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานการเงินและพัสดุที่นำมาใช้ในการพัฒนางานในสถานศึกษา

4. งานบริหารทั่วไป เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมต่างๆที่เป็นงานสนับสนุนงานวิชาการทั้งหมด ยกเว้นงานบุคลากรและงานงบประมาณ

แฮริส (Harris, 1985 : 12) ได้กล่าวว่า ขอบข่ายของงานนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษาไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร (Developing Curriculum) คือการออกแบบหรือปรับปรุงหลักสูตรที่จะนำมาใช้ โดยคำนึงถึงบุคลากร เวลา สถานที่ และเทคนิควิธีสอนต่างๆ รวมทั้งการจัดทำคู่มือ การใช้หลักสูตร การจัดทำมาตรฐานทางวิชาการ การพัฒนาแผนการเรียนการสอนและบทเรียน

2. การจัดระบบการเรียนการสอน (Organizing for Instruction) คือ การจัดทำแผนงานเพื่อนำหลักสูตรไปใช้ในส่วนที่กับบุคลากร อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ขอบข่ายของงานนี้ได้แก่การจัดชั้นเรียน การจัดตารางสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และจัดครูเข้าสอน

3. การบริหารบุคลากร (Providing Staff) คือ การสรรหา การคัดเลือก การมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของบุคลากร

4. การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก (Developing Facilities) คือ การวางแผนจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ครูผู้สอนอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งจัดหาอาคารเรียน อาคารประกอบต่างๆ และการพัฒนาคุณลักษณะของเครื่องใช้ต่างๆให้เหมาะสม

5. การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ (Providing Materials) คือ การตรวจและเลือกวัสดุอุปกรณ์การสอนที่จะนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพต่อการจัดการเรียนการสอน

6. การศึกษาอบรมครูประจำการ (Arranging for Inservices) คือ การจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้ครูมีความก้าวหน้าและเลื่อนวิทยฐานะสูงขึ้น

7. การปฐมนิเทศครูใหม่ (Orienting New Staff Members) คือ การให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและความเข้าใจในการปฏิบัติงานแก่ครูใหม่

8. การจัดบริการพิเศษแก่ครู (Relating Special Services) คือ การจัดบริการแก่ครู เพื่อสนองจุดมุ่งหมายหลักของการสอนในสถานศึกษา

9. การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Developing Public Relations) โดยให้การเรียนการสอนเป็นสื่อ เช่น การให้ข่าว การขอความร่วมมือ การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งต่าง ๆ

10. การประเมินผลการสอน (Evaluations) คือ การวางแผนจัดระบบประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับการสอน

กลิคแมน (Glickman. 2004 : 5) ได้กล่าวถึง ขอบข่ายการนิเทศภายในสถานศึกษาไว้ ดังนี้

1. การให้ความช่วยเหลือแก่ครูโดยตรง (Direct Assistance to Teachers) เป็นการช่วยเหลือครูผู้สอนให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

- 1.1 การนิเทศแบบคลินิก
- 1.2 การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน
- 1.3 การสาธิตการสอน
- 1.4 การช่วยเหลือด้านการสอน
- 1.5 การช่วยเหลือด้านวิธีการและเครื่องมือ
- 1.6 การช่วยเหลือด้านการประเมินผล
- 1.7 การให้คำปรึกษา

2. การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม (Group Development) เป็นการเรียนรู้ การทำงานกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน เป็นวิธีการสำคัญอย่างหนึ่งของการนิเทศการศึกษา บทบาทของสมาชิกในกลุ่ม ผู้นำกลุ่มต้องพิจารณาว่าพฤติกรรมใดบ้างที่จะเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงบทบาทและความพร้อมของสมาชิกแต่ละคน สมาชิกแต่ละคนได้แสดงบทบาทที่เน้นบุคคลและเน้นงานมากน้อยเพียงใด บทบาทใดที่เกิดขึ้นแล้วและบทบาทใดยังขาดอยู่ โดยผู้นำกลุ่มต้องตระหนักถึงบทบาทที่เน้นทั้งงานและเน้นทั้งบุคคลเป็นหน้าที่ที่สมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติ กลุ่มที่สมาชิกประสบความสำเร็จนั้นผู้นำจะต้องให้สมาชิกภายในกลุ่มเข้าใจหน้าที่หรือบทบาทของตน ภายในกลุ่มให้สมาชิกทุกคนได้ทราบว่ามีบทบาทใด ซึ่งผู้นำกลุ่มควรจะต้องมอบหมายให้กับสมาชิกในกลุ่มดำเนินงาน โดยได้รับความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างสมาชิกกับผู้นำ

3. การพัฒนาทางวิชาชีพ (Professional Development) เป็นสิ่งที่ควรพิจารณาในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาครู มีดังนี้

- 3.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการนำไปใช้ประโยชน์จริง
- 3.2 มีการวางแผนระยะยาวไว้หรือไม่เกี่ยวกับการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหา
- 3.3 หลอมรวมเป้าหมายส่วนตัวกับเป้าหมายของหน่วยงาน
- 3.4 การฝึกแนวคิดเชิงรูปธรรม
- 3.5 การปฏิบัติร่วมกันในกลุ่มย่อย
- 3.6 การให้ข้อมูลย้อนกลับโดยกลุ่มเพื่อน

3.7 การฝึกทักษะให้มีลักษณะที่คงทนและเป็นทักษะเฉพาะ

3.8 ฝึกทักษะให้มีลักษณะที่คงทนและเป็นทักษะเฉพาะ

3.9 การทดลอง กระตุ้น ให้แรงเสริม

3.10 การมีส่วนร่วมของผู้นำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

3.11 เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร

4. การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) มี 3 รูปแบบ ดังนี้

4.1 รูปแบบวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เป็นหลักสูตรที่จัดแบ่งเนื้อหาสาระของการเรียนออกเป็นหน่วยย่อยตามข้อเท็จจริง

4.2 รูปแบบการเชื่อมโยงความคิดรวบยอด เป็นหลักสูตรที่กำหนดเนื้อหาหลักการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความสำคัญกับเนื้อหาหลักให้ผู้เรียนปฏิบัติเป็นการบูรณาการความรู้ ทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียน

4.3 รูปแบบการเน้นผลที่จะได้รับ เป็นหลักสูตรที่กำหนดเป้าหมายของการเรียนและอาจจะกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนจัดกระบวนการเรียนรู้แก่ผู้เรียน

5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Action Research) เป็นการส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้รับการนิเทศสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการวิจัยที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาคณะพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมอื่น ๆ

สรุปได้ว่า ขอบข่ายการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการทำงานอย่างมีแบบแผน โดยเริ่มจากการวิเคราะห์งานการเรียนการสอนของครูเพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาที่ต้องแก้ไขปรับปรุงก่อนหลัง จึงวางแผนที่จะดำเนินการ โดยหาทางเลือกที่จะแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ต่อจากนั้นดำเนินการตามแนวขั้นตอนตามลำดับจนถึงขั้นการประเมินผลการปฏิบัติงานแล้วจึงนำผลไปปรับปรุงแก้ไขในหลาย ๆ ด้าน

กระบวนการการนิเทศภายในสถานศึกษา

นักวิชาการได้กล่าวถึงความกระบวนการการนิเทศภายในสถานศึกษา ไว้ดังนี้

วันฤดี ปุยะติ (2551 : 27) กล่าวว่า กระบวนการการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการดำเนินการช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนบุคลากรในสถานศึกษาตามขั้นตอนที่กำหนดไว้การพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ซึ่งมีกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ
2. การวางแผนและกำหนดทางเลือก

3. การสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ
4. การปฏิบัติการนิเทศภายในสถานศึกษา
5. การประเมินผลและรายงานผล

วิโรจน์ ศรีภักดี (2553 : 32) กล่าวว่า กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศภายในสถานศึกษาที่มีขั้นตอนและการดำเนินงานอย่างเป็นระบบระเบียบและต่อเนื่องกัน เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ผู้นิเทศจะต้องกำหนดขึ้น มีการประเมินสภาพการทำงาน การออกแบบ การประสานงาน และต้องอาศัยความร่วมมือกันคิดแก้ไข ปรับปรุงสภาพการจัดการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เพื่อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

นันทน์ภัส ไซรัมย์ (2555 : 39) กล่าวว่า กระบวนการและขั้นตอนการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา คือ กระบวนการทำงาน การช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน การทำงานของบุคลากรในสถานศึกษาให้ปฏิบัติตามขั้นตอนที่วางไว้ พัฒนาส่งเสริมการทำงานให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการศึกษาซึ่งได้สรุปกระบวนการและขั้นตอนการนิเทศภายในสถานศึกษาได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผนการนิเทศ
2. การปฏิบัติการนิเทศ
3. การประเมินผลการนิเทศ
4. การสรุปและรายงานผลการนิเทศ

เอกกมล ประคองทรัพย์ (2555 : 19) กล่าวว่า กระบวนการดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาเชิงระบบให้มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นจะต้องมีกระบวนการการนิเทศภายในสถานศึกษา ซึ่งเป็นลำดับขั้นตอนอย่างต่อเนื่องครบวงจรของการปฏิบัติการนิเทศภายในสถานศึกษา สามารถสังเคราะห์จากแนวคิดที่นำเสนอมาแล้วเป็นแนวดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษาเชิงระบบในครั้งนี้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผนการนิเทศภายในสถานศึกษา
 - 1.1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การนิเทศภายในสถานศึกษา
 - 1.2 การวางแผนการดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษา
 - 1.3 การสร้างและพัฒนาสื่อและเครื่องมือสำหรับนิเทศภายในสถานศึกษา
 - 1.4 การกำหนดบทบาทหน้าที่ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศภายในสถานศึกษา
2. การดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษา
3. การติดตามและประเมินผลการนิเทศภายในสถานศึกษา
4. การสรุปและรายงานผลการดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษา

รุ่งทิพย์ ทำนุ (2558 : 37) กล่าวว่า กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นการร่วมมือกันของบุคลากรในสถานศึกษาในการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ มีหลายรูปแบบ การเลือกวิธีที่เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันปัญหาและสถานการณ์ของสถานศึกษา จะช่วยให้การดำเนินการนิเทศประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น ทั้งผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศจำเป็นต้องมีคุณสมบัติด้านมนุษยสัมพันธ์ ความมีวินัยในตนเองและความรู้ ความสามารถด้านวิชาการ

แฮริส (Harris. 1985 : 82) ได้นำเสนอแนวคิด กระบวนการในการนิเทศการศึกษาหรือที่เรียกว่า POLCA มี 5 ประการดังต่อไปนี้

1. Planning Processes (P) หมายถึง การวางแผนในการปฏิบัติงาน โดยคิดว่าจะทำอย่างไร กำหนดจุดมุ่งหมายของงาน พัฒนาวิธีดำเนินการ คาดคะเนถึงผลที่จะได้รับจากโครงการและวางโครงการ

2. Organizing Processes (O) หมายถึง การจัดโครงสร้างของการดำเนินงานโดยสร้างหลักเกณฑ์ในการทำงาน จัดหาทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินงาน โดยสร้างเกณฑ์ในการทำงาน สร้างความสัมพันธ์ของงาน แบ่งงาน โดยกำหนดหน้าที่ในการปฏิบัติงาน มีการประสานงาน มอบหมายอำนาจให้ตามหน้าที่ วางโครงการของหน่วยงานและพัฒนานโยบายต่างๆ

3. Leading Processes (L) หมายถึง บทบาทในฐานะผู้นำ โดยดำเนินการวินิจฉัยสั่งการ การคัดเลือกตัวบุคคล กระตุ้นให้บุคลากรทำงาน ลงมือปฏิบัติงาน การให้คำปรึกษาช่วยเหลือ การติดต่อสื่อสาร การให้กำลังใจ การให้คำแนะนำให้มีความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานให้ความรู้เข้าใจในการปฏิบัติงาน แสดงและอธิบายเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน

4. Controlling Processes (C) หมายถึง การควบคุมการปฏิบัติงาน ดำเนินงาน โดยการพิจารณามอบหมายงาน ให้ความสะดวกในด้านต่าง ๆ พิจารณาตงโทษ มีการแก้ไขทันทีเมื่องานผิดพลาด การให้บุคลากรออกจากงาน การดักเตือน และการกำหนดระเบียบในการปฏิบัติงาน

5. Assessing Processes (A) หมายถึง การตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน โดยการประเมินผล การปฏิบัติงาน วัดผลการปฏิบัติงาน วิจัยผลการปฏิบัติงาน

สรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น การร่วมมือกันของบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อให้ทุกฝ่ายได้แก้ไขปรับปรุงพัฒนาตนเองเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดขวัญกำลังใจและร่วมมือกันปฏิบัติงานด้วยความสามัคคี เพื่อช่วยพัฒนาครูให้มีความรู้ประสบการณ์ มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอน

ไวล์ (Wile. 1985 : 53) ได้กล่าวถึง หลักการการนิเทศภายในสถานศึกษา ไว้ดังนี้

1. ให้ความสำคัญกับครูทุกคนและทำให้เห็นว่าการความช่วยเหลือจากเขา
2. แผนงานหรือความเจริญก้าวหน้าเป็นผลจากการทำงานเป็นคณะ
3. หาโอกาสพบปะสังสรรค์เป็นกันเองกับครูอย่างสม่ำเสมอ
4. เปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็นและส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่ม
5. เป็นมิตรไมตรีกับบุคคลทั่วไป
6. ปรึกษากับหมู่คณะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง
7. พิจารณาสภาพที่เป็นปัญหาโดยซักถาม สัมภาษณ์ หรือให้ครูเสนอปัญหาที่มีความสนใจ

ร่วมกัน

8. ผู้นิเทศควรกระตือรือร้นมีชีวิตชีวา
9. บทบาทหลักของผู้นิเทศ เป็นการประสานงานและช่วยเหลือทางวิชาการ
10. ฟังมากกว่าพูด
11. การปฏิบัติงานเริ่มด้วยปัญหาของครู
12. วางแผนปฏิบัติงานให้ชัดเจน
13. พยายามใช้ประสบการณ์และความสามารถด้านต่าง ๆ ของครูอาวุโสให้เกิดประโยชน์

ในการนิเทศให้มากที่สุด

14. ตัดสินใจได้ดีและทันต่อเหตุการณ์
15. เอาใจใส่ในหน้าที่
16. ตำแหน่งและหน้าที่ไม่ควรทำให้ผู้นิเทศเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม
17. สำรवाद้านสวัสดิการของครู
18. สนใจด้านสวัสดิการของครู
19. มีความรับผิดชอบและเสริมสร้างความรับผิดชอบให้มีในหมู่คณะ
20. ส่งเสริมความรู้ที่กอบอุ้มมั่นคงในอาชีพและสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีระหว่างหมู่คณะ

การดำเนินการนิเทศภายในสถานศึกษา

การดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเรียน การสอนในด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดผลและประเมินผล การจัดครูเข้า สอน สิ่งอำนวยความสะดวกและการพัฒนาครูในการดำเนินงานดังกล่าว ประกอบด้วย

การจัดระบบการนิเทศ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 36) กำหนดไว้ว่า การจัดระบบการนิเทศเป็นการเตรียมการจัดระบบและเตรียมการดำเนินการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างเป็นขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการรับการนิเทศของครู
2. ขั้นจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการรับการนิเทศของครู
3. ขั้นเตรียมการและวางแผนการดำเนินการนิเทศ

กมล ภูประเสริฐ (2552 : 12) กล่าวว่า การจัดระบบการนิเทศ เป็นหลักการการจัดให้มีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

1. การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศภายในที่มีหลักการให้บุคลากรทุกคนรับผิดชอบในการนำสถานศึกษาไปสู่มาตรฐานการศึกษาร่วมกัน ทุกคนจึงต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำเพื่อให้สถานศึกษาสามารถพึ่งตนเองได้ในทางวิชาการ แต่ละคนเป็นผู้นิเทศและเป็นผู้รับการนิเทศตามความสามารถเฉพาะตัวในแต่ละด้าน

2. การกำหนดวิธีการและระยะเวลาการนิเทศภายในวิธีการที่จะนำไปใช้ควรเป็นวิธีการที่มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เช่น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นความเข้าใจจาก การอ่านการค้นคว้า การไปประชุมอบรมสัมมนาปฏิบัติการณ์ในระดับต่าง ๆ การสาธิตรูปแบบการสอนเพื่อช่วยกันค้นหาข้อบกพร่องและปรับปรุงให้เป็นรูปแบบของสถานศึกษาร่วมกัน การประชุมระดมสมองที่ไม่ต้องมีการวิพากษ์วิจารณ์กัน โดยตรง

3. การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ

4. การร่วมกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น โดยถือเป็นปัญหาของสถานศึกษาโดยส่วนรวม

ปนัดดา ศิริพัฒนกุล (2558 : 20) กล่าวว่า การจัดระบบการนิเทศ เป็นกระบวนการนิเทศการศึกษาซึ่ง เป็นการดำเนินงานอย่างมีระบบ แบบแผนและต่อเนื่องเป็นขั้นตอน การเรียนรู้งานซึ่งกันและกันของบุคลากร การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยเริ่มจากการวิเคราะห์งาน การจัดระเบียบงาน การวางแผนการทำงาน การกำหนดทรัพยากร การประสานงาน การอำนวยความสะดวก และให้กำลังใจในการทำงาน การประเมินผล เน้นหลักการพัฒนาทั้งระบบ และดำเนินการแบบกัลยาณมิตร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

สตูป (Stoop, 1978 : 6) กล่าวถึง หลักเบื้องต้นของการจัดระบบการนิเทศ ไว้ดังนี้

1. การนิเทศต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่รับผิดชอบ
2. การนิเทศเป็นการบริการซึ่งครูผู้สอนหรือครูผู้รับการนิเทศเป็นผู้ใช้บริการ
3. การนิเทศต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของครูและสถานศึกษา

4. การนิเทศควรเป็นการสร้างสรรค์ความคิด เจตคติและความสัมพันธ์ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ

5. การนิเทศควรเน้นให้ความสำคัญของงานวิจัยและจะต้องพยายามหาแนวทางให้ครูผู้เกี่ยวข้องศึกษางานวิจัยและนำผลมาปฏิบัติใช้ให้มากขึ้น

6. การนิเทศควรยึดหลักการประเมินผลการนิเทศ ทั้งผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศและการประเมินผลจะต้องทำอย่างต่อเนื่อง

เกลททอร์น (Glattthorn, 1984 : 2) กล่าวว่า การจัดระบบการนิเทศ มีกระบวนการและขั้นตอนในการนิเทศ 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างความสัมพันธ์ที่ีระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ
2. วางแผนการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกับครู
3. วางแผนการสังเกตการสอน
4. สังเกตการสอน
5. วิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการสอน
6. วางแผนกำหนดยุทธวิธีการประชุมเพื่อปรึกษา
7. ประชุมเพื่อปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องที่น่าสนใจจะปรับปรุงหรือพัฒนา
8. วางแผนการสังเกตในการดำเนินการสอนครั้งต่อไป

สรุปได้ว่า การจัดระบบการนิเทศ เป็นการเตรียมการจัดระบบและเตรียมการดำเนินการนิเทศงานวิชาการและงานการจัดการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดลำดับขั้นตอนการปฏิบัติที่มีความชัดเจนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่แท้จริงในการนิเทศ โดยผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศร่วมกันกำหนดขั้นตอนกิจกรรมหรือวิธีการ

การดำเนินการนิเทศ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 36) ได้กำหนดการดำเนินการนิเทศการศึกษาว่า เป็นรูปแบบหรือกิจกรรมการนิเทศที่หลากหลายและเหมาะสมกับสถานศึกษา เป็นการดำเนินการนิเทศตามระบบที่วางแผนร่วมกันอย่างรอบคอบมีขั้นตอน ดังนี้

1. เตรียมความพร้อมก่อนการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา โดยจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการนิเทศและผู้เกี่ยวข้องเพื่อซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการ กิจกรรม สื่อ เครื่องมือ การบันทึกผล การประเมินและการสรุปผลการประเมินการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา
2. ปฏิบัติการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษาสามารถทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (2552 : 22) ได้กำหนดการดำเนินงานการนิเทศ เป็นกิจกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา จะบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพมีหลักการปฏิบัติงานดังนี้

1. เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ
2. เป็นความถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยยึดความจำเป็นและกฎเกณฑ์ของเรื่องนั้น ๆ ตามค่านิยม วัตถุประสงค์ และนโยบายของการจัดการศึกษาที่วางไว้
3. ใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์ เป็นการแก้ปัญหาโดยศึกษาจากสภาพปัจจุบัน และดำเนินการแก้ปัญหอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้แน่นอนซึ่งสามารถตรวจสอบและประเมินผลได้
4. เป็นประชาธิปไตย เคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความร่วมมือร่วมใจในการทำงานให้เกิดบรรยากาศที่เป็นกันเองและมีความเข้าใจอันดีต่อกัน
5. ตั้งอยู่บนรากฐานของการพัฒนาวิชาชีพ โดยช่วยให้ครูเกิดความรู้สึกว่าพบวิธีที่ดีกว่าเดิมในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์
6. เป็นการส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล โดยเปิดโอกาสให้แสดงออกและพัฒนาความสามารถได้อย่างเต็มที่
7. ใช้กลวิธีง่าย ๆ ในการนิเทศ โดยเริ่มต้นจากสภาพที่เป็นอยู่และทำให้ดีขึ้น เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าในการทำงานให้เป็น ไปอย่างต่อเนื่อง

ชญากาญจน์ ศรีเนตร (2558 : 28) ได้กล่าวว่า การดำเนินการนิเทศ เป็นรูปแบบกระบวนการนิเทศที่แสดงให้เห็นว่าการนิเทศจะประสบผลสำเร็จได้จำเป็นจะต้องดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนและต่อเนื่องกันดังนี้คือ

1. วางแผนการนิเทศ (Planning - P) เป็น ขั้นที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศจะทำการประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศรวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศที่จะจัดขึ้นอีกด้วย
2. ให้ความรู้ในสิ่งที่จะทำ (Informing - I) เป็นขั้นตอนของการให้ความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งที่จะดำเนินงานว่าจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้าง จะมีขั้นตอนในการดำเนินการอย่างไร และจะทำอย่างไรจึงจะทำให้ได้ผลงานออกมามีคุณภาพ ขั้นนี้จำเป็นทุกครั้งสำหรับการเริ่มการนิเทศที่จัดขึ้นใหม่ไม่ว่าจะเป็น เรื่องใดก็ตามและก็มีความจำเป็นสำหรับงานนิเทศที่ยังไม่ได้ผล หรือ ได้ผลไม่ถึงขั้นที่พอใจซึ่งจำเป็นจะต้องทำการทบทวนให้ความรู้ในการปฏิบัติงานที่ถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง
3. การปฏิบัติงาน (Doing - D) ประกอบด้วยงานใน 3 ลักษณะ ดังนี้

3.1 การปฏิบัติงานของผู้รับนิเทศ เป็นขั้นที่ผู้รับการนิเทศลงมือปฏิบัติงานตามความรู้ความสามารถที่ได้รับมาจากคำเนิการในข้อที่ 2

3.2 การปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศ ขั้นนี้ผู้ให้การนิเทศจะทำการนิเทศ ควบคุมคุณภาพให้งานสำเร็จออกมาทันตามกำหนดเวลาและมีคุณภาพสูง

3.3 การปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ ผู้บริหารก็จะให้บริการสนับสนุนในเรื่องวัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนเครื่องมือใช้ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างได้ผล

4 การสร้างขวัญและกำลังใจ (Reinforcing - R) ขั้นนี้เป็นขั้นของการเสริมกำลังใจของผู้บริหารเพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานขั้นนี้อาจจะดำเนินการไปพร้อม ๆ กันกับผู้รับการนิเทศกำลังปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติงานเสร็จสิ้นลงไปแล้วก็ได้

5 ประเมินผลผลิตของการดำเนินงาน (Evaluating - E) เป็นขั้นที่ผู้นิเทศทำการประเมินผลการดำเนินการซึ่งผ่านไปแล้วว่าเป็นอย่างไร หลังจากการประเมินผลการนิเทศหากพบว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างหนึ่งอย่างใดที่ทำให้การดำเนินงานไม่ได้ผลก็สมควรจะต้องทำการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งการปรับปรุงแก้ไขอาจจะทำได้โดยการให้ความรู้ในสิ่งที่ทำใหม่อีกครั้งหนึ่งสำหรับกรณีที่ผลงานออกมายังไม่ถึงขั้นที่พอใจหรือดำเนินการปรับปรุงการดำเนินงานทั้งหมดสำหรับกรณีการดำเนินงานเป็นไปไม่ได้ผลและถ้าหากการประเมินผลได้พบว่าประสบผลสำเร็จตามที่ได้ตั้งไว้หากจะดำเนินการนิเทศต่อไปก็สามารถทำไปได้เลยโดยไม่ต้องให้ความรู้ในเรื่องนั้นอีก

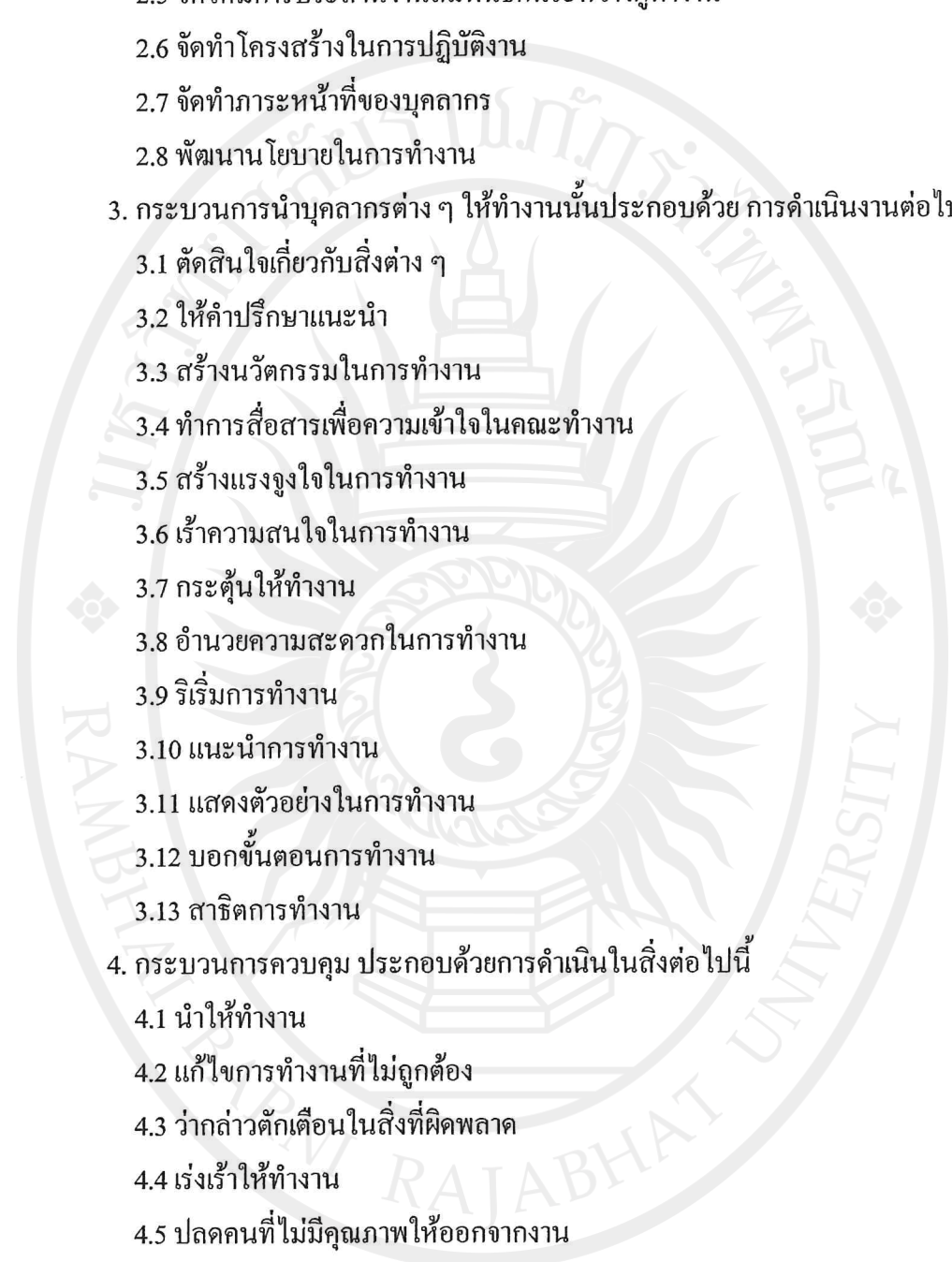
แอลเลน (Allen, 1995 : 82) ได้กล่าวว่า การดำเนินการนิเทศเป็นหลักการสำคัญของกิจกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษาผู้วิจัยขอนำเสนอมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผน

- 1.1 คิดวางแผน จะทำอะไรบ้าง
- 1.2 จัดทำตารางงาน กำหนดแผนงานว่าจะทำสิ่งไหน เมื่อไร
- 1.3 ทำโครงการ กำหนดเค้าโครงตั้งแต่ต้นจนจบ
- 1.4 คาดคะเนผลที่จะเกิด

2. กระบวนการจัดสายงาน กระบวนการจัดสายงานหรือจัดบุคลากรต่าง ๆ เพื่อทำงานตามแผนงานที่วางไว้ มีกระบวนการ ดังนี้

- 2.1 กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการทำงาน
- 2.2 ประสานงานกับบุคลากรต่าง ๆ ที่จะปฏิบัติงาน
- 2.3 จัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ สำหรับการดำเนินงาน
- 2.4 มอบหมายงานให้บุคลากรฝ่ายต่าง ๆ

- 
- 2.5 จัดให้มีการประสานงานสัมพันธ์กันระหว่างผู้ทำงาน
- 2.6 จัดทำโครงสร้างในการปฏิบัติงาน
- 2.7 จัดทำภาระหน้าที่ของบุคลากร
- 2.8 พัฒนานโยบายในการทำงาน
3. กระบวนการนำบุคลากรต่าง ๆ ให้ทำงานนั้นประกอบด้วย การดำเนินงานต่อไปนี้
- 3.1 ตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ
- 3.2 ให้คำปรึกษาแนะนำ
- 3.3 สร้างนวัตกรรมในการทำงาน
- 3.4 ทำการสื่อสารเพื่อความเข้าใจในขณะทำงาน
- 3.5 สร้างแรงจูงใจในการทำงาน
- 3.6 ได้รับความสนใจในการทำงาน
- 3.7 กระตุ้นให้ทำงาน
- 3.8 อำนวยความสะดวกในการทำงาน
- 3.9 ริเริ่มการทำงาน
- 3.10 แนะนำการทำงาน
- 3.11 แสดงตัวอย่างในการทำงาน
- 3.12 บอกขั้นตอนการทำงาน
- 3.13 สาริตการทำงาน
4. กระบวนการควบคุม ประกอบด้วยการดำเนินในสิ่งต่อไปนี้
- 4.1 นำให้ทำงาน
- 4.2 แก้ไขการทำงานที่ไม่ถูกต้อง
- 4.3 ว่ากล่าวตักเตือนในสิ่งที่ผิดพลาด
- 4.4 เร่งเร้าให้ทำงาน
- 4.5 ปลดคนที่ไม่มีความรู้ให้ออกจากงาน
- 4.6 สร้างกฎเกณฑ์ในการทำงาน
- 4.7 ลงโทษผู้กระทำผิด
5. กระบวนการประเมินสภาพการทำงาน กระบวนการประเมินสภาพการทำงานประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้
- 5.1 การพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน
- 5.2 วัตถุประสงค์ในการทำงาน

5.3 ทำการวิจัยผลงาน

แอลคีสัน และกอล (Acheson and Gall. 2003 : 90) ได้กล่าวว่า การดำเนินการนิเทศเป็นหลักการสำคัญของการนิเทศภายในสถานศึกษา มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. จัดการประชุมเพื่อวางแผน โดยผู้นิเทศกับครู ผู้รับการนิเทศเพื่อให้ครูได้มีโอกาสนำเสนอความต้องการ ประเด็นที่สนใจจะปรับปรุงและพัฒนา ความมุ่งหวังที่จะพัฒนา บทบาทผู้นิเทศในขั้นตอนนี้ก็คือ ช่วยให้ครูเข้าใจเรื่องที่ครูสนใจ ให้ครูได้มองเห็นภาพการสอนของตนเอง ในปัจจุบัน ร่วมกันพิจารณาเทคนิคใหม่ ๆ ที่ครูสนใจจะนำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน

2. การสังเกตการสอน การสังเกตการสอนต้องดำเนินการต่อ การดำเนินการที่มีการวางแผน กำหนดแนวทาง วิธีการสังเกตการสอนที่เหมาะสม เวลาที่จะทำการสังเกตการสอนในชั้นเรียนและวิธีการให้ข้อมูลย้อนกลับ

3. การประชุมให้ข้อมูลย้อนกลับ ขั้นตอนนี้ผู้นิเทศและครูประชุมร่วมกัน เพื่อว่าด้วยผลการสังเกตการสอน ร่วมกันตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข

สรุปได้ว่า การดำเนินการนิเทศ เป็นการศึกษารูปแบบที่เหมาะสมกับสถานศึกษาเป็นการดำเนินการนิเทศตามระบบที่วางแผนร่วมกันไว้อย่างรอบคอบ ในขั้นดำเนินการนิเทศระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศควรเป็นไปในรูปแบบของกัลยาณมิตร มีความร่วมมือกันเพื่อเป้าหมายเดียวกัน มีการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป้าหมายสูงสุดคือคุณภาพของผู้เรียน มีความจริงใจในการชี้แนะชี้แนะและยอมรับข้อมูลป้อนกลับทั้งสองฝ่าย ซึ่งมีการประเมินผลย่อยเพื่อปรับปรุงการดำเนินการนิเทศไปพร้อมกับการนิเทศ

การประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการการนิเทศ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 37) ได้กำหนด การประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการการนิเทศถึงผลสำเร็จของการดำเนินการตามกระบวนการนิเทศ โดยมีการวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งของขั้นตอนการนิเทศแต่ละขั้นตอนอย่างละเอียด การตรวจสอบถึงผลสำเร็จของการดำเนินการนิเทศกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ตามปฏิทินการประเมิน โดยคณะกรรมการที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสม ผู้รับการนิเทศเข้าใจรายละเอียดและมีส่วนร่วมในการประเมินมีการวิเคราะห์จุดเด่น จุดอ่อน ตลอดจนรวบรวมผลการประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนาหาทางเลือกให้การดำเนินการนิเทศมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ฉวีวรรณ พันวัน (2552 : 13) กล่าวว่า การประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการการนิเทศเป็นวิธีสำคัญในการตรวจสอบการบรรลุจุดมุ่งหมายและตรวจสอบการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูผู้สอนให้ดีขึ้น หากพบว่าไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การประเมินผล

การจัดระบบและกระบวนการการนิเทศ เป็นกระบวนการค้นหาวิธีการพัฒนาการสอนและพัฒนาประสิทธิภาพของครูผู้สอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นหรือเป็นกระบวนการค้นหาพัฒนาความบกพร่องของกระบวนการการนิเทศ

สันต์ ธรรมบำรุง (2553:29) กล่าวว่า การประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการการนิเทศ เป็นการตัดสินผลงานที่กำลังดำเนินการอยู่และที่ดำเนินการไปแล้วมีผลเป็นที่พอใจหรือไม่ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงส่วนใด เพื่อให้งานการนิเทศการสอนประสบความสำเร็จอย่างที่ต้องการ การประเมินผลเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่ง ในกระบวนการนิเทศการสอนเป็นกระบวนการที่ต้องการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อทราบความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรคและความสำเร็จในการนิเทศการสอน

แฮริส (Harris. 1985 : 14) กล่าวว่า การประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการการนิเทศ เป็นการวางแผน การจัดองค์การและปฏิบัติตามกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และการตีความข้อมูลเพื่อนำผลการประเมินมาใช้ตัดสินในการจัดเตรียมบุคลากร

มาร์ค และคณะ (Marks and et al. 1978 : 7) กล่าวว่า การประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการการนิเทศ เป็นการพัฒนา ปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และส่งผลสะท้อนต่อการพัฒนานักเรียน

สรุปได้ว่า การประเมินผลการจัดระบบและกระบวนการการนิเทศ เป็นการตรวจสอบผลสำเร็จของการดำเนินการนิเทศกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่กำหนดไว้ ตามปฏิทินการประเมิน โดยคณะกรรมการที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสม ผู้รับการนิเทศเข้าใจรายละเอียดและมีส่วนร่วมในการประเมินมีการวิเคราะห์จุดเด่น จุดอ่อน ตลอดจนรวบรวมผลการประเมินเพื่อปรับปรุงพัฒนาหาทางเลือกให้การดำเนินการนิเทศมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การติดตาม ประสานงานเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการการนิเทศ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 37) ได้กำหนด การติดตาม ประสานงานเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการการนิเทศ เป็นขั้นตอนความจริง เช่น แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสำรวจข้อมูลแบบสอบถาม เป็นต้น การนำจุดอ่อนของกระบวนการนิเทศที่พบจากการวิเคราะห์และประเมินผล การนิเทศมาวางแผนและทำการปรับปรุงกระบวนการนิเทศให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นำไปใช้นิเทศครั้งต่อไป การที่ผู้นิเทศนำข้อบกพร่องที่ได้จากการประเมินกระบวนการนิเทศและข้อมูลป้อนกลับที่ได้จากผู้รับการนิเทศมาวางแผนปรับปรุง แก้ไขกระบวนการดำเนินการนิเทศของตน เพื่อให้การดำเนินการนิเทศครั้งต่อไปเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บันลือ พุกกะวัน (2554 : 34) ได้กล่าวว่า การติดตาม ประสานงานเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการการนิเทศ เป็นการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบตามเงื่อนไข

หรือข้อตกลงที่ได้ร่วมกันวางแผนไว้ตลอดจนการประสานงานและอำนวยความสะดวกอย่างสม่ำเสมอหลักการนิเทศภายในสถานศึกษา

วัฒนา สวัสดิ์นะที (2555 : 18) กล่าวว่า การติดตาม ประสานงานเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการการนิเทศ เป็นขั้นตอนที่ผู้นิเทศนำผลการประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านไปแล้วว่าเป็นอย่างไร หลังจากการประเมินผลการนิเทศ หากพบว่ามีปัญหาหรือมีอุปสรรคอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่ทำให้การดำเนินงานไม่ได้ผล สมควรที่จะต้องปรับปรุง แก้ไข ซึ่งการปรับปรุงแก้ไขอาจทำได้โดยการให้ความรู้เพิ่มเติมในเรื่องที่ปฏิบัติใหม่อีกครั้ง ในกรณีที่ผลงานยังไม่ถึงขั้นน่าพอใจหรือได้ดำเนินการปรับปรุงการดำเนินงานทั้งหมดไปแล้ว ยังไม่ถึงเกณฑ์ที่ต้องการ สมควรที่จะต้องวางแผนร่วมกันวิเคราะห์หาจุดที่ควรพัฒนาหลังใช้วัตรกรรมด้านการเรียนรู้เข้ามาในนิเทศ

ดาวนิง (Downing. 1968 : 209) กล่าวว่า การติดตาม ประสานงานเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการการนิเทศ เป็นกิจกรรมหลักที่จำเป็นไม่เฉพาะแต่ในระดับอุดมศึกษาเท่านั้นแม้แต่ในระดับสถานศึกษาก็มีความจำเป็นเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบผลของการจัดการศึกษาของสถาบันนั้น ๆ ว่าเป็นไปตามความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพียงใด

เสพุลเวท และคุปตะ (Sepulveda and Gupta. 1981 : 31) กล่าวว่า การติดตาม ประสานงานเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการการนิเทศ มี 2 ลักษณะ ดังนี้

1. กระบวนการตรวจสอบผลสำเร็จความเป็นไปได้ ประสิทธิภาพของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานตามโครงการ
2. กระบวนการการเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมในระหว่างการดำเนินงาน ภายหลังจากการดำเนินงานกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการตามที่ได้กำหนดไว้แล้ว

สรุปได้ว่า การติดตาม ประสานงานเพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการการนิเทศ เป็นกระบวนการหาแนวทางการนิเทศ การปรับปรุงเทคนิค วิธีการ กระบวนการและกิจกรรมการนิเทศให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยบุคลากรในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมเสนอแนวทางแก้ไข ปัญหา วางแผนและทำการปรับปรุงกระบวนการนิเทศให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและนำไปใช้ในการนิเทศครั้งต่อไป

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การจัดการระบบการนิเทศ

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 37) ได้กำหนดว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การจัดการระบบการนิเทศเป็นการนำผลจากความสำเร็จของการดำเนินการตามกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปเผยแพร่ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศภายในเขตพื้นที่การศึกษาต่อไป

อรพรรณ พรสีมา (2553 : 15) กล่าวว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การจัดระบบการนิเทศเป็นการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียนซึ่งการจัดนี้มุ่งหมายถึงด้านบุคลากรการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่เหมาะสมในการสอน ตลอดจนการจัดสถานที่สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการเรียนการสอนด้วย

คณัย ไชโยธา (2556 : 8) กล่าวว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การจัดระบบการนิเทศ เป็นแหล่งการเรียนรู้ เป็นตัวป้อนที่มีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนเช่นกัน แหล่งการเรียนรู้ได้แก่ สถานที่ทำการสอน เครื่องมือ อุปกรณ์ช่วยสอน วิธีการสอนและความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน หากผู้เรียนกับผู้สอนมีการวางแผนร่วมกันในทุกๆระยะของการเรียนการสอนรวมทั้งการทำงานร่วมกันในจะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

โอเดล และเกรย์สัน (O'Dell and Grayson. 1998 : 3) กล่าวว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การจัดระบบการนิเทศ เป็นการถ่ายโอนและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายข้อมูล ข่าวสารและความรู้ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กร

มาร์ควอร์ดท์ (Marquardt. 2002 : 28) กล่าวว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การจัดระบบการนิเทศ เป็นการถ่ายโอนความรู้ภายในองค์กร มีทั้งการถ่ายโอนโดยเจตนาและไม่เจตนา ซึ่งเกิดขึ้นได้หลายวิธี เช่น การโยกย้ายสับเปลี่ยนงาน การพูดคุย การปรับทุกข์ การทำงานและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพนักงานกันเอง การถ่ายโอนความรู้ที่มีความตั้งใจหรือการวางแผนน้อยเท่าไรก็ยังมีโอกาสที่ความรู้สำคัญจะสูญหายมากขึ้นเท่านั้น

สรุปได้ว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์การจัดระบบการนิเทศ เป็นแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ สถานที่ทำการสอน เครื่องมือ อุปกรณ์ช่วยสอน วิธีการสอนและความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน จากนั้นนำผลจากความสำเร็จของการดำเนินการตามกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานไปเผยแพร่ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสถานศึกษาอื่น หรือเครือข่ายการนิเทศภายในเขตพื้นที่การศึกษาต่อไป

นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการสร้างและพัฒนาคนไทยเพื่ออนาคตของประเทศ สร้างคนไทยให้เป็นคนดีและคนเก่ง มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ เน้นการอ่านออก เขียนได้ คิดวิเคราะห์เป็น สามารถสร้างวิสัยทัศน์และวางแผนอนาคตที่ดีของตนเองได้รวมถึงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของคนไทยดำเนินถึงประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติเป็นหลัก ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2560 : 2)

1. เร่งรัดปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบและกระบวนการ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งระบบให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย ทันเหตุการณ์ ทันโลก ให้สำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม
2. เร่งพัฒนาความแข็งแกร่งทางการศึกษา ให้ผู้เรียนทุกระดับทุกประเภทรวมถึงเด็กพิการ ด้อยโอกาส มีความรู้ และทักษะแห่งโลกยุคใหม่ควบคู่กันไป โดยเฉพาะทักษะการอ่าน การเขียน และการคิด เพื่อให้มีความพร้อมเข้าสู่การศึกษาระดับสูง และโลกของการทำงาน
3. เร่งปรับระบบสนับสนุนการจัดการศึกษาที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน มีการประสานสัมพันธ์กับเนื้อหา ทักษะและกระบวนการเรียนการสอนประกอบไปด้วย มาตรฐาน และการประเมิน หลักสูตรและการสอน การพัฒนาทางวิชาชีพและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
4. ยกระดับความแข็งแกร่งมาตรฐานวิชาชีพครูและผู้บริหารสถานศึกษา ให้ครูเป็นผู้ที่มีความสามารถและทักษะที่เหมาะสมกับการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษา มีความสามารถในการบริหารจัดการและเป็นผู้นำทางวิชาการ ครูและผู้บริหารสถานศึกษาประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน สร้างความมั่นใจและไว้วางใจส่งเสริมให้รับผิดชอบต่อผลที่เกิดกับนักเรียนที่สอดคล้องกับวิชาชีพ
5. เร่งสร้างระบบให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นองค์กรคุณภาพที่แข็งแกร่งและมีประสิทธิภาพ เพื่อการให้บริการที่ดี มีความสามารถรับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพและมาตรฐาน ได้เป็นอย่างดี
6. เร่งรัดปรับปรุงสถานศึกษาให้เป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็ง มีแรงบันดาลใจ มีวิสัยทัศน์ ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ชัดเจน เป็นสถานศึกษาคุณภาพ มีประสิทธิภาพที่สามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐานระดับสากล
7. สร้างระบบการควบคุมการจัดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่มีข้อมูลสารสนเทศ และข่าวสาร เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนอย่างพร้อมบริบูรณ์และมีนโยบายการติดตาม ประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรม
8. สร้างวัฒนธรรมใหม่ในการทำงานให้มีประสิทธิภาพเพื่อการให้บริการที่ดีทั้งส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค เร่งรัด การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ ส่งเสริมการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ปรับปรุงระบบของโรงเรียน ให้เป็นแบบร่วมคิดร่วมทำ การมีส่วนร่วม และการประสานงานสามารถใช้เครือข่ายการพัฒนาการศึกษา ระหว่างโรงเรียนกับสถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรวิชาชีพ กลุ่มบุคคล องค์กรเอกชน องค์กรชุมชนและองค์กร สังคมอื่น

9. เร่งปรับระบบการบริหารงานบุคคล มุ่งเน้นความถูกต้อง เหมาะสมเป็นธรรม ปราศจากคอร์รัปชัน ให้เป็นปัจจัยหนุนในการเสริมสร้างคุณภาพและประสิทธิภาพ ขวัญและกำลังใจ สร้างภาวะจูงใจ แรงบันดาลใจและความรับผิดชอบในความสำเร็จตามภาระหน้าที่

10. มุ่งสร้างพลเมืองดีที่ตื่นตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมพหุวัฒนธรรมได้และทำให้การศึกษา นำการแก้ปัญหาสำคัญของสังคม รวมทั้งปัญหาการคอร์รัปชัน

11. ทุ่มมาตรการเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาที่พัฒนาช้าลงและสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่ได้คุณภาพ เพื่อไม่ให้ผู้เรียนต้องเสียโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ

สรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ริเริ่มวิธีการใหม่ ๆ มาพัฒนาปรับปรุงและแนะนำระบบการนิเทศภายในสถานศึกษาให้บุคลากรภายในสถานศึกษานำไปปรับใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียน พัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถ มีส่วนร่วม ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งมีการนิเทศติดตาม ประเมินการดำเนินงานและรายงานผล ประจำปีตามแผนงาน โครงการหรือกิจกรรม ตามระยะเวลาที่กำหนด มีการนำผลการประเมินไปพัฒนา และปรับปรุงศักยภาพครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ ทั้งนี้ระบบการนิเทศภายในของผู้บริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด เป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อน นโยบายการศึกษาสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพให้ เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ทำให้เกิด ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงานในสถานศึกษาทุก ๆ ด้าน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างประเทศ

เวน (Weyne. 1996 : 1283) ได้ศึกษา การรับรู้บทบาทการนิเทศการศึกษาของผู้บริหาร สถานศึกษาประถมศึกษาที่รัฐเวอร์จิเนีย สหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านความรับผิดชอบและ ขอบข่ายงานที่มีอันดับความสำคัญสุด ได้แก่ งานหลักสูตรและการสอน งานแนะแนว งานบริหารและ งานวิชาการ และงานนิเทศภายในสถานศึกษา 2) เกี่ยวกับการนิเทศภายในสถานศึกษาผู้ที่ต้องรับผิดชอบ มากก็คือผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหาร ส่วนครูผู้สอนทำหน้าที่น้อยมาก 3) เกี่ยวกับเวลาที่ใช้ในการ ปฏิบัติงาน งานเกี่ยวกับวัสดุเป็นงานที่ผู้บริหารใช้เวลาน้อยที่สุด ส่วนงานนิเทศภายในสถานศึกษา งานเกี่ยวกับหลักสูตรงานการสอนและงานแนะแนวเป็นงานที่ครูใช้เวลามากที่สุด และ 4) เทคนิคการนิเทศ ที่ได้ผล ได้แก่ การเยี่ยมชั้นเรียน การประชุมร่วมกับครู ส่วนวิธีการใช้เอกสารเป็นวิธีการที่ได้ผลน้อย

ทิลahun (Tilahun. 1998 : 68) ได้ศึกษา รูปแบบการจัดการนิเทศทางการศึกษาภายใน สถานศึกษาตามความต้องการของประเทศที่กำลังพัฒนา : กรณีศึกษาประเทศเอธิโอเปีย ผลการวิจัย พบว่า ครู ศึกษานิเทศก์และนักวิชาการมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการจัดกิจกรรมการนิเทศการศึกษา

ภายในสถานศึกษาประถมศึกษาที่มีการปฏิบัติการอยู่ในระดับปานกลาง โดยใช้รูปแบบต่างกัน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ การฝึกอบรมแนะนำ การฝึกอบรมปฏิบัติการ การสาธิตการสอนโดยศึกษานิเทศก์ การประชุมกลุ่มย่อยของครู การเยี่ยมชมชั้นเรียนและการสังเกตการสอน ทั้งนี้กิจกรรมดังกล่าวจะได้ผลดีก็ต่อเมื่อมีการปฏิบัติในลักษณะของการให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

เจดัล (Jaidall, 1998 : 675) ได้ศึกษา ความแตกต่างของการนิเทศที่มีรูปแบบที่แตกต่างกัน เพื่อที่จะให้คำแนะนำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบของการนิเทศที่มีประสิทธิภาพในสหรัฐอเมริกา ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้แบบสำรวจ การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ความแตกต่างของการนิเทศการสอน ผลการวิจัย พบว่า 78% ของกิจกรรมการนิเทศในรูปแบบต่าง ๆ เริ่มต้นใช้ในโรงเรียนมาตั้งแต่ 1-6 ปีมาแล้ว 96% ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูนิเทศเชื่อว่าการนิเทศที่หลากหลายจะช่วยให้ครูพัฒนาตนเองและพัฒนาระบบการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก 79% ของผู้บริหารและครูนิเทศเชื่อว่าการร่วมมือกันพัฒนาระบบการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงครูที่ร่วมกันพัฒนาเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการนิเทศและการนิเทศที่มีรูปแบบที่แตกต่างกัน มีการนำไปใช้เพิ่มขึ้น

งานวิจัยในประเทศ

ประกิต สิงห์ทอง (2552 : 102) ได้ศึกษา การนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัญหาการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับน้อย และ 3) ความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 2 จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พิบูลชัย ศรีเข้ม (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา สภาพและปัญหาการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดเทศบาล เขตการศึกษา 10 ผลการวิจัยพบว่า สภาพการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเขตการศึกษา 10 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ปัญหาการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเขตการศึกษา 10 โดยภาพรวมปัญหาอยู่ในระดับน้อย 3) ผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดเทศบาลเขตการศึกษา 10 ที่มีตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพและปัญหาการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเขตการศึกษา 10 ไม่แตกต่างกัน 4) ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาล เขตการศึกษา 10 ที่มีประสบการณ์ในการบริหารงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพและปัญหาการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเขตการศึกษา 10 ไม่แตกต่างกัน และ 5) ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเทศบาล เขตการศึกษา 10 ที่ปฏิบัติ

หน้าที่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพและปัญหาการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดเทศบาล เขตการศึกษา 10 ไม่แตกต่างกัน

ศุภชัยรัตน์ วีระสุนทร (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การศึกษาสภาพการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดุสิต ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดุสิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) สภาพการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดุสิต โดยรวมและรายด้าน จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) สภาพการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดุสิต จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดใหญ่และสถานศึกษาขนาดกลางกับสถานศึกษาขนาดใหญ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนสถานศึกษาขนาดเล็กกับสถานศึกษาขนาดกลาง แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สุรีย์มาศ สุขกสิ (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยตามลำดับคือการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน การพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่มและพัฒนาหลักสูตร และ 2) การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ประภารัตน์ พนานุสรณ์ (2557 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา บทบาทในการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองศึกษานูริรัมย์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับบทบาทในการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองศึกษานูริรัมย์ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารในการนิเทศภายใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองศึกษานูริรัมย์ เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารในการนิเทศภายใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยองศึกษานูริรัมย์ เขต 1 โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปนัดดา ศิริพัฒนกุล (2558 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานการศึกษ ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผลการเปรียบเทียบบทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รุ่งทิพย์ ทำนุ (2558 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา สภาพการบริหารงานนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ผลวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 2) การเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานนิเทศภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานีเขต 5 จำแนกตามเพศ ตำแหน่งและขนาดของสถานศึกษา เพศชายและเพศหญิง โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จำแนกตามตำแหน่งภาพรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา ภาพรวมไม่แตกต่างกันและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านการวางแผนการนิเทศภายในแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวได้ว่า การนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสำคัญต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาในสถานศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ครูผู้สอนสามารถพัฒนาและปฏิบัติงานที่ตนเองรับผิดชอบประสบผลสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จึงจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องอาศัยกระบวนการขั้นตอนของการนิเทศในการดำเนินงานที่ดี ให้การนิเทศภายในบรรลุวัตถุประสงค์ตรงกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ งานในหน้าที่ การวางแผนและการมีส่วนร่วมต่างกัน ฉะนั้นสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการนิเทศภายในอย่างจริงจัง ต่อเนื่องครบกระบวนการตามขั้นตอน เพื่อปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมการสอนของครู ผู้วิจัยจึงศึกษารoles บทบาทการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานการศึกษ ในจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงพัฒนาบทบาทการนิเทศภายในสถานศึกษาและเป็นการขับเคลื่อนการบริหารจัดการศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูอันจะส่งผลให้ครูผู้สอนปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน